

سیمای زن در آینه قرآن

دکتر سید محمد ثقفی

جامعه شناسان

سرشناسه: ثقفی، سیدمحمد، ۱۳۲۳-
عنوان و نام پدیدآور: سیمای زن در آینه قرآن
تألیف: دکتر سیدمحمد ثقفی

مشخصات نشر: جامعه‌شناسان
مشخصات ظاهری: ۳۲۸ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۲۳-۳۰۹-۷

وضعیت فهرست نویسی: فیا
یادداشت: کتابنامه: ص. [۳۶۱] - ۳۶۲؛ همچنین به صورت زیرنویس.

موضوع: زنان در قرآن
موضوع: Women in the Qur'an

رده بندی شنگره: BP۱۰۴/۹۷۱۳۹۵۷
رده بندی دیویی: ۲۹۷/۱۵۹
شماره کتابشناسی: ۶۳۷۱۳۳

جامعه‌شناسان

سیمای زن در آینه قرآن
تألیف: دکتر سیدمحمد ثقفی

چاپ اول: ۱۳۹۶ تهران/ تعداد ۲۰۰ نسخه
قیمت: ۲۸۰۰۰ تومان/ چاپ و صحافی دیجیتال: نگین
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۲۳-۳۰۹-۷
همه حقوق چاپ نشر برای ناشر محفوظ است.

حروفچینی، نمونه‌خوانی، صفحه‌آرایی و ویراستاری: جامعه‌شناسان
طراح جلد: افسانه آسایش

فروشگاه و نمایشگاه مرکزی:
تهران، خیابان انقلاب، روبروی درب اصلی
دانشگاه تهران، پاساژ فروزنده، پلاک ۲۱۷
کتابفروشی جامعه‌شناسان
تلفن: ۶۶۹۵۹۶۸۰، ۶۶۰۰۰۰۵۱، ۸۱
تلفن دفتر نشر: ۶۶۹۶۹۶۲۰

این اثر، مشمول قانون حمایت مولفان و مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸ است. هر کس تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه مولف (ناشر) نشر یا پخش یا عرضه کند مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

WWW.JAMEESHENASAN.COM
Email: Sociologists15@gmail.com

فهرست

۱۱ مقدمه

۱۱ نقش «زن مسلمان» در سازندگی چیست؟

بخش نخست

۱۹ فصل اول: سیمای «زن مسلمان»

۲۰ محمود عقاد کیست؟

۲۱ داستان آفرینش

۲۴ داستان آفرینش

۳۰ نیم‌نگاهی به برخی نکات بر سر است

۳۰ منظور از آدم، نه انسان ابتدایی، بلکه نوع انسان است

۳۳ آیا آدم، انسان آسمانی است و یا زمینی؟ منظور از «باغ» چیست؟

۴۱ خیر و شر یک کل است

۴۳ داستان آفرینش در قرآن

۴۵ زن از منظر کتاب مقدس (تورات)

۴۷ در عهد جدید (انجیل)

۵۱ فصل دوم: تفاوت‌های زن و مرد

۵۲ آیات قرآنی:

۵۵ زنان نابغه و مبتکر

۵۶ مادام کوری

۵۷ فرق اکتشاف و اختراع

۵۹	آیه قیمومت
۵۹	مفردات آیه
۶۲	نظریه مفسران
۶۳	برتری مردان
۶۴	نشوز یعنی چه؟
۶۴	فاضربوهن
۶۵	تفاوت‌های زن و مرد از نظر علمی
۶۵	تفاوت‌های بدنی
۶۷	تفاوت‌های عقلی
۶۹	آیه زن و جود حمله‌گری است؟
۷۲	ریا و دین‌داری در زندگی انسان
۷۳	سخنی از ویل دورانت
۷۴	اخلاق اجتماعی
۷۶	زن و اخلاص حیات
۷۹	مهرورزی زن
۸۰	نظافت و خودآرایی
۸۱	در قلمرو اساطیر
۸۳	فداکاری زن
۸۶	فصل سوم: زن در دنیای روز
۸۹	فمینیسم در دوره معاصر
۹۰	واژه فمینیسم
۹۱	تعریف دقیق واژه
۹۲	خاستگاه‌ها و انگیزه‌ها
۹۳	مکتب فکری
۹۳	نگرش‌های فلسفی فمینیسم
۹۴	سکولاریسم (دنیاپرستی - اصالت دنیا)
۹۴	رئیسونالیسم (خردگرایی)

۹۴	ماتریالیسم (ماده گرایی).....
۹۴	اندیو والیس (فرد گرایی).....
۹۴	پرسونالیسم (شخص گرایی).....
۹۵	هیدنویسم (منفعت طلبی - لذت گرایی).....
۹۵	اسکپ نیکیس (شک گرایی، پوچ گرایی).....
۹۵	مبارزه طلبی.....
۹۵	تقدیس جنسیت.....
۹۵	خاسته های فمینیسم.....
۹۷	برد بر ضد مردان.....
۹۷	پذیرفتن خانواده و ازدواج.....
۹۹	مادر شدن، سوگ و تولید مثل کردن، نیز.....
۱۰۰	مالکیت زن بر بدنش.....
۱۰۰	آزادی سقط جنین.....
۱۰۱	آزادی هم جنس بازی و تشنگی - خانواده غیر استاندارد.....
۱۰۲	بازنگری در ساختار زبان.....
۱۰۴	لغو نقش پدر در خانواده.....
۱۰۶	ارزیابی ادعاهای فمینیسم.....
۱۱۰	نبرد بر ضد مردان.....
۱۱۱	پذیرفتن خانواده و ازدواج.....
۱۱۱	مادر شدن ممنوع.....
۱۱۲	مالکیت زن بر بدنش.....
۱۱۲	آزادی سقط جنین.....
۱۱۲	هم جنس بازی.....
۱۱۲	بازنگری در ساختار زبان.....
۱۱۳	لغو نقش پدر در خانواده.....
۱۱۴	فمینیسم و مذهب.....
۱۱۵	زنان شایسته.....

۱۶۸	زن در کتاب مقدس
۱۶۸	زنان در آثار اولیه مسیحیت
۱۷۰	نقدهای اصلی فمینیست‌ها:
۱۷۱	مطالعات اسلامی
۱۷۲	آفرینش انسان
۱۷۵	اسطوره ایرانی
۱۷۶	نکته‌ی جالب
۱۷۷	همیاری نه خدمتکاری
۱۷۸	تنوع «معشر»
۱۷۹	فمینیسم و ایکال
۱۸۰	تنوری متأخر
۱۸۵	فصل چهارم: پایگاه اجتماعی زن در فرهنگ‌ها
۱۸۶	هند باستان
۱۸۷	آیین حمورابی
۱۸۷	یونان
۱۸۸	روم باستان
۱۸۹	مصر باستان
۱۹۰	زن در شریعت موسی (ع)
۱۹۱	محرومیت از ارث
۱۹۳	وضع زن در جزیره العرب (پیش از اسلام)
۱۹۴	تابش نور اسلام
۱۹۷	مسئله حجاب
۱۹۸	حجاب در ایران باستان
۱۹۰	هند
۱۹۰	در میان یهودیان و مسیحیان
۱۹۲	در فرهنگ اسلامی
۱۹۶	حجاب زندانی کردن زن نیست

۱۵۶	 دو نکته ضروری
۱۵۸	 حقوق زنان
۱۶۱	 دو امششاء
۱۶۳	 جامعه آرمانی
۱۶۵	 ازدواج و تعداد زوجات
۱۶۶	 نظر فقهای اهل سنت
۱۶۷	 نظر فقهای شیعه
۱۷۱	 موارد دیگر
۱۷۲	 تعدد زوجات در میان شراعی و ملت‌ها
۱۸۵	 فصل پنجم زن، چشم و دل محمد (ص)
۱۸۷	 بررسی کوشش در بیان سران رسول خدا
۱۸۸	 زنان محمد (ص)
۱۸۸	 خدیجه (س)
۱۸۹	 سوده دختر زمعه
۱۸۹	 زینب دختر خزیمه
۱۹۰	 هند دختر ابی امیه (امه سلمه)
۱۹۰	 رمله دختر ابوسفیان
۱۹۰	 جویره
۱۹۱	 میمونه
۱۹۱	 حفصه دختر عمر بن الخطاب
۱۹۱	 عایشه دختر ابوبکر
۱۹۲	 زینب دختر جحش
۱۹۲	 ماریه قبطیه
۱۹۳	 سخنی با مستشرقان
۱۹۹	 فصل ششم: سیمای زن از دیدگاه امام علی (ع)

بخش دوم

فصل هفتم: دختر شرق ۲۱۳

نمونه شخصیت‌هایی از زنان نامدار مسلمان ۲۱۶

دکتر عائشه بنت التامی ۲۱۹

آینه (بنت الهدی) صدر ۲۴۱

فصل هشتم: زنان ایرانی و پاکستانی ۲۵۷

بی‌نظیر بوتو - زن سیاستمدار و مسلمان تواندیش ۲۵۷

برنارد ریس - جامعه‌شناس معروف ۲۸۳

مفهوم تمدن ۲۸۶

نتیجه: ۲۹۰

طرفداران نظریه بر میان مسلمانان ۲۹۱

سازگاری اسلام و دموکراسی ۲۹۵

پیشنهاد برای حاکمیت دموکراسی ۲۹۵

گفتگوی تمدن‌ها ۲۹۷

طرح سید محمد خاتمی ۲۹۷

اصلاح طلبان جهان اسلام و پیشنهادهای سرپرست ماز ۲۹۸

آموزش نظریات دانشمندان ۳۰۲

عوامل توسعه دموکراسی ۳۰۳

چندین پیشنهاد برای توسعه جامعه زنان ۳۰۵

پروین اعتصامی شاعره متفکر ۳۱۱

جمع‌بندی ۳۲۵

منابع و مآخذ ۳۲۸

منابع فارسی ۳۲۸

منابع خارجی: ۳۲۹

بنام خدا

مقدمه

نقش «زن مسلمان» در سازندگی چیست؟

امروز، «مطالعات زنان» رشته‌ای در علوم اجتماعی است که در دانشگاه‌های جهان و کشورهای پیشرفته، بسیار مورد توجه و پرورش یافته است.

اگرچه رشته مطالعات زنان خود در آینده به صورت دانشکده‌ای درنیاید، اما در مرحله کنونی، گرایش در علوم اجتماعی با شاخه‌های فرهنگی - اجتماعی و احیاناً سیاسی مطرح است. بسیاری دانشمندی چه مرد و چه زن در این زمینه مطالعه دارند، کتاب می‌نویسند و تئوری و پژوهش ارائه می‌دهند.

از این جهت است که ساخت «زن» در متون دینی می‌تواند در دو رشته مطرح شود:

۱. شاخه‌ای از انسان‌شناسی «آرئوپوژری»
۲. فرهنگ‌شناسی - و زن در فرهنگ با و معارف بشری. از این رهگذر بوده است که نویسندگان مسلمان نیز، زن را با عنوان یک موضوع پژوهشی و آکادمیکی طرح کرده‌اند، در همه فرهنگ‌ها و ادیان، مثلاً می‌توان در زمینه ادیان از کتاب

What a modern catholic believes about women by sister albertus magnus mcgrath. Chicago, Illinois - 1972

- زن در مسیحیت: هانس کونگ: ترجمه طویه مقدم و حمید بنی‌سپیده از انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب - قم ۱۳۸۹.

- زن در مسیحیت - زن در یهودیت - زن در اسلام - زن در هندوئی و زرتشت: رضا علیجانی. انتشارات روشنگران: انتشارات و مطالعات زنان ۱۳۸۶ تهران.

- زن از جمیل کدیور انتشارات اطلاعات

و نوشته‌های فراوانی که از دانشمندان مسلمان به عنوان «المرثه فی القرآن» «المرثه المسلمه...» در مطبوعات جهان عرب و کشورهای اسلامی چاپ می‌شود. به علاوه از کتاب‌ها و مقالات پژوهش‌هایی که نهضت تساوی طلب زن «فمینیسم» امروزه به آن دست می‌یازد.

در این میان سخن از نقش زن مسلمان در سازندگی که نویسنده می‌خواهد در اذه آن چند کلمه بنویسد از آن جهت اهمیت پیدامی‌کند. که ما مسلمانان از بحث در اصالت زن، مساوی بودن او، انسان بودن او کاملاً فارغیم. به این معنا که در قرآن کریم، این مطالب مطرح شده، در نهضت زن یک اصل موضوعی مسلم و یک موضوع بسیار روشن و بدیهی است.

آنچه زن ما رنج می‌دهد، داوری‌های ناشایسته در فرهنگ مسلمانان است و نه آن چه در قرآن در ره آن آمده است.

به علاوه اگر بخواهیم از دوره از نظر مذهبی، موضوعی را مورد مطالعه قرار دهیم. نخستین سند معتبری که در اسلام مطرح می‌باشد، قرآن کریم است و نه منابع دست دوم و یا فرهنگ‌های اسلامی. امام‌های موروثنی جهان اسلام که در ادبیات و فرهنگ غامه ظهور یافته‌اند.

امروزه نقش زن مسلمان با هویت شخصیت اسلامی او در سازندگی اجتماعی و احیای تمدن اسلامی چیست؟

آیا سخن گفتن از تساوی و حقوق زن و مرد مسلمان فقط در مفاهیم و در کلاس دانشگاه‌ها و مباحث آکادمیکی و مطالعات زنان کافی است؟ کاربرد این مسائل و پژوهش‌ها در کجا و کدام جامعه مطرح است؟

ما چه بخواهیم و چه نخواهیم محصول جامعه اسلامی هستیم. هرچند با گرایش‌های غرب زدگی، بخواهیم خود را اروپایی و مدرن و پیرو فرهنگ غرب، جلوه دهیم (چنانچه در تاریخ معاصر بر جهان اسلامی حاکم بوده، غرب هرگز ما را نمی‌پذیرد!!)

شاهد زنانه این حقیقت رد عضویت ترکیه در جامعه اتحادیه اروپا است که سرانجام اروپائیان ملت ترکیه را به عنوان عضوی از جامعه اروپایی نپذیرفتند که آنان مسلمانند و ما مسیحی و روز یکشنبه روز تعطیلی ما است، گرچه از نظر مذهبی

لانیك هستیم (نخست وزیر فرانسه) بنابراین مردان و زنان جامعه‌های اسلامی و کشورمان ایران در برابر این بیگانه‌انگاری مسلمانان از منظر فرهنگ غریبان - چه داوری - واکنش و اندیشه‌ای دارند؟

آیا باز همچنان باید، خود را پیرو پروپاقرص فرهنگ غربی جا بزیم و از موی سر تا ناخن پا فرنگی باشیم؟ (چنانچه سیدحسن تقی‌زاده از رهبران مشروطه) آن را شعار می‌داد.

یا در این میان یک تمدنی دوباره در حال نضج و رشد و پیشروی است؟ و یک انگیزه و خودباوری علمی - سیاسی - تمدنی در خاورمیانه (قدر متیقن) در ایران - مالزی - سنگاپور - تونس - وجود دارد، احساس مسئولیت می‌کند، می‌خواهد سودی از آن دهد.

امروزه سواد از باستان به خویشتن خویش نیست که جامعه‌شناس مسلمان و متفکر نواندیش دکتر علم شریع آن را مطرح کرد - زیرا آن خویشتن امروزه احیاء گردیده. (اگرچه در حد اندازه رسم و کیفیت آن هنوز گفتگو داریم) و نمونه جامعه اسلامی و تمدن اسلامی در مابای مائیم محمد نخست‌وزیر متفکر و خلاق و دکتر مصطفی العطاس جامعه‌شناس مسلمانانش، در کشور تونس و نهضت راشد الغنوشی آن با گرایش آگاهانه و عالمانه و دموکراتیکی‌اش نمونه‌هایی از تجلی‌های تمدن اسلامی هستند؟!

سوال این است که نقش زن مسلمان در بازسازی این تمدن چیست؟ و چه قدر سهم دارد؟

اگر نهضت تساوی‌طلبی در حقوق زن مسلمان مطرح است ساریب و میدان پیاده شدن این اصالت‌ها کجا است؟

آیا به جز در جامعه‌های اسلامی و کشورهای مسلمان ... در دانشگاه یا اداره - آموزشگاه‌ها و نهادهای اسلامی؟

این سوال را باید زنان دانشمند مسلمان جامعه ما پاسخ گویند؟ و تحقق بخشند. آنچه که می‌خواهند را با کدام فرهنگ رقم می‌زنند و چگونه؟

کتاب حاضر که اکنون در دسترس خواننده محترم به ویژه خواهران تحصیل کرده ماقرار می‌گیرد، محصول درس‌هایی است که نگارنده آنرا در دوره کارشناسی ارشد دانشکده علوم اجتماعی - دانشگاه آزاد اسلامی تهران مرکزی ارائه داده است.

کتاب از دو بخش تالیف یافته است:

۱. طرح مسئله زن در قرآن کریم و نظر کتاب مقدس درباره این دوست و شریک زندگی است در این بخش نویسنده از منابع اسلامی و تفسیری و نوشته‌های دانشمندان مسلمان به ویژه استاد عباس محمود عقاد نویسنده و شنفکر مصری استفاده کرده است. به علاوه مطالب زیادی که خود در مطالعاتش بارها موضوع در چنته دارد.

طرح مسئله منقسم و آن بیشتر از نظریه جامعه‌شناسی در دوران معاصر جورج ریترز ترجمه محسن زحی و بخش‌هایی از کتاب فمینیسم رساله دکتری خانم دکتر متین کرستان از دانشگاه اهوک اقلیم کردستان عراق استفاده شده است. (ترجمه عبدالظاهر سندانی نشر حافظ ابرو ۱۳۸۸)

۲. بخش دوم درباره شرح حال فعالیت‌های اجتماعی فکری چهار تن از زنان دانشمند مسلمان است که در دوره اسلامی در فرهنگ اجتماع جامعه‌های مسلمان تأثیر داشته‌اند.

۲.۱ شاعره سخن‌پرداز خانم پروین اعتصامی

۲.۲ دیپلمات مسلمان نخست‌وزیر پاکستان خانم دکتر بی‌نظیر بوتو (دختر شرق)

۲.۳ نویسنده ادیب مصری خانم دکتر عایشه بنت‌الشاطی - زن با فضل و فضیلت دکتر امین الخولی - ادیب و نویسنده مصری

۲.۴ زینب بنت‌الهدی صدر، خواهر شهیده - شهید آیت‌الله محمدباقر صدر -

بانوی با فضیلت و بنیانگذار مدارس بی‌شمار دختران در عراق معاصر نویسنده از آن جهت این چهار زن را انتخاب کرده است که این زنان دانشمند مسلمان نه در ردیف زنان کاریزماتیک معصوم‌اند، همانند حضرت زهرا و حضرت زینب - که در طرح دکتر شریعتی آمده است.

بلکه در ردیف زنان تربیت یافته اسلامی دوره معاصرند که با شناخت فرهنگ زمانه خود به فعالیت اجتماعی سیاسی جامعه زنان ما پرداخته‌اند.

البته هرگز زنان با فضیلت فعال اجتماعی انحصار در این چهار زن نداشته و ندارد. به فرض اگر نویسنده‌ای به مانند مسعود بهنود از سه زن (اشرف پهلوی، ایران - دختر تیمور تاش و فیروزه - دختر فرمانفرماو زن کیانوری) سخن می‌گوید.

نویسندگان جامعه ما نیز می‌توانند از ده‌ها و صدها زن فعال اندیشمند مسلمان به مانند زهرا رهنورد - طاهره صفارزاده - نحله نائینی سخن بگویند که آری در جهان کنونی، زنان فعال بافضیلتی داریم که در عرصه اجتماع و کشور از بعد فضیلت و هدفداری اسلامی، فعالیت داشته‌اند و دارند و چه تعداد بیشمار.

در چاپ و نشر این کتاب باید از دست‌اندرکاران انتشارات جامعه‌شناسان به ویژه از مساعده‌های بی‌ریغ خانم دکتر شکاری - همشهری با فرهنگ و همچنین از یاری‌های خانم ولی‌زاده و خانم تیموری و دیگر کارکنان این موسسه فرهنگی سپاسگزاری نمایم. از درس‌های شبانه روزی این عزیزان در نشر و توزیع کتاب و به‌ترسازي آن انتان علمی خود را اظهار کنم. که پیوسته قرین رحمت حق و مورد تایید خداوندی است.

انه ولی التوفیق

سید محمد تقی

عید بدیر خم - ۱۳۴۶